

РОЗДІЛ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКАСУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ
CURRENT STATE AND PROBLEMS OF THE DOMESTIC LABOR MARKET

Стаття присвячена глибоким проблемам вітчизняного ринку праці. Зафіксувати їх напередодні важкої нестандартної кризи важливо для відокремлення короткострокових та довгострокових тенденцій і подальшого виправлення наявних диспропорцій. Аналіз основних показників ринку праці, а саме попиту, пропозиції, рівнів зайнятості та безробіття, плинності кадрів, динаміки реальної заробітної плати, переконливо свідчить про наявність серйозних застарілих проблем. Серед них слід виділити незначні темпи зростання попиту на працю, несприятливу структуру зайнятості, високий рівень молодіжного безробіття, переважання структурного безробіття. Дослідження підтверджує, що, попри необхідність вирішення злободенних завдань, породжених карантинном, самоізоляцією та дистанційною роботою, ринок праці потребує подолання системних проблем за рахунок проведення структурної політики, розвитку малого бізнесу, узгодження освіти з потребами ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, попит на працю, пропозиція праці, зайнятість, безробіття.

Стаття посвячена глибоким проблемам отечественного рынка труда. Зафиксируем их накануне тяжелого нестандартного кризиса важно для отделения краткосрочных и долгосрочных тенденций и дальнейшего исправления имеющихся диспропорций. Анализ основных показателей рынка труда, а именно спроса, предложения, уровней занятости и безработицы, текучести кадров, динамики реальной заработной платы, убедительно свидетельствует о наличии серьезных застарелых проблем. Среди них следует выделить незначительные темпы роста спроса на труд, неблагоприятную структуру занятости, высокий уровень молодежной безработицы, преобладание структурной безработицы. Исследование подтверждает, что, несмотря на необходимость решения насущных заданий, порожденных карантинном, самоизоляцией и дистанционной работой, рынок труда требует преодоления системных проблем за счет проведения структурной политики, развития малого бизнеса, согласования образования с потребностями рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, спрос на труд, предложение труда, занятость, безработица.

УДК 331.5. (477)

<https://doi.org/10.32843/infrastruct45-33>

Палехова В.А.

доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Palekhova Viktoriya

Petro Mohyla Black Sea National
University

Quarantine, self-isolation of consumers, remote work significantly reformats the labor market. However, the need to solve urgent (short-term) problems should not overshadow numerous old and chronic (long-term) ones. Their dissociation will help avoid the common logical mistake "post hoc ergo propter hoc" and highlight the problems that need to be solved right away. The article aims to analyze a broad set of indicators of the domestic labor market – labor demand, labor supply, employment rate, unemployment rate, staff turnover, the dynamics of real wages, and others. It will allow us to capture a position in which the labor market has met the Coronavirus pandemic crisis and outline the main ways of solving the accumulated problems. The study has identified the main problems, many of which are systemic. Moderate economic growth rates in 2016–2019 logically lead to a slight increase in labor demand. In 2019, the situation worsened due to the permanent decline in industrial production. Considering the structure of the national economy in the total labor demand, the share of less qualified labor (trade, agriculture) continues to grow. In terms of labor supply, the continuing decline in the active population and mass migration are noteworthy. The structure of supply is also essential here, as young people are the most mobile age group. Unemployment rates vary only slightly, indicating a significant informal sector of the national economy. There is a high youth unemployment rate (one of the reasons to migrate). A review of the primary labor market indicators in recent years of economic growth strongly shows that the domestic market has confronted the crisis caused by the Coronavirus pandemic being unstable, unbalanced, with structural unemployment, and a simultaneous deficit and surplus of a labor force. The urgent anti-crisis measures as a reaction to the worsening situation should not neglect the elimination of existing imbalances in the labor market. Government structural policy, development of a small business, and the coordination of education with the labor market needs are among the possible measures.

Key words: labor market, labor demand, labor supply, employment, unemployment.

Постановка проблеми. Економічна криза, що розгортається у більшості країн світу через пандемію та локдауни, до яких довелося вдаватися, – явно не найкращий час для дослідження ринку праці. Зростає безробіття, скорочуються зарплати, посилюється напруженість, змінюються акценти у професіях, які користуються попитом у роботодавців. Проте навіть у відносно спокійні часи ринок праці відрізняється високою рухливістю, тому всім зацікавленим особам радять здійснювати його моніторинг кілька разів на рік. Однак багато тенденцій, які можна спостерігати на вітчизняних ринках, мають явно довгостроковий усталений характер, що дещо полегшує задачу.

Реалії сьогодення обов'язково ставлять на порядок денний дослідження реакції ринку праці на економічну кризу, що викликана коронавірусом. Втім, перш ніж аналізувати адаптацію вітчизняного ринку праці до нових викликів, канали, через які він підлаштовується до чергового шоку (зміну зарплатні або зайнятості), численні соціальні наслідки, варто дочекатися статистичних даних, які дадуть змогу отримати повну картину. З іншого боку, слід добре уявляти той стан, у якому ринок підійшов до цього випробування, його проблеми та дисбаланси, щоб розрізняти короткострокові та довгострокові тенденції, уникати поширеної логічної помилки *post hoc ergo propter hoc*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняний ринок праці завжди залишається в центрі уваги українських економістів. Авторитетними дослідниками у цій сфері є В.П. Антонюк [1], В.В. Близнюк [2; 3], О.А. Грішнова, Л.С. Лісогор [4], Е.М. Лібанова [4], Ю.М. Маршавін [5], І.Л. Петрова [3], М.В. Семикіна, О.І. Цимбал [4; 6], Л.В. Щетініна [1], О.М. Ярош [4; 6] та інші. Проте у статті використовуються передусім офіційні дані, які надають Державна служба статистики [7] й Державна служба зайнятості [8], та той аналіз ринку праці, що передуює прийняттю рішень урядом та центральним банком. Так, в «Інфляційному звіті» НБУ є розділ «Ринок робочої сили та доходи домогосподарств», а в «Економічному огляді» – розділ «Ринок праці», де щоквартально оприлюднюються результати опитування щодо ділових очікувань підприємств України [9–12]. З 2020 р. Міністерство економіки започаткувало публікацію «Огляду ринку праці». Корисну інформацію містять результати соціологічних досліджень Інституту демографії НАН України [4], соціологічних опитувань дослідницьких агенцій, аналітичні матеріали “VoxUkraine” [6], інших міжнародних та вітчизняних організацій. Врешті-решт, найбільш оперативні дані надають посередники на ринку праці, онлайн-сервіси з пошуку роботи.

Постановка завдання. Аналіз ринку праці передбачає дослідження його основних складових частин, зокрема попиту, пропозиції, рівнів зайнятості, безробіття (його причин, тривалості), плинності кадрів, динаміки реальної заробітної плати. Всі ці маркери допоможуть скласти уявлення про те, в якому стані вітчизняний ринок праці зустрів невідворотну економічну кризу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попит на робочу силу, як на будь-який ресурс, є похідним від попиту на товари й послуги. Крім того, він залежить від продуктивності праці, технологічного рівня та стану економіки. У 2016–2019 рр. в Україні спостерігалось помірне економічне зростання (2,4%; 2,5%; 3,4%; 3,2%

відповідно), підвищувався рівень економічної активності, зайнятості та кількість вакансій. За даними Держстату, протягом 2018–2019 рр. зайнятість зростала як в абсолютному, так і у відносному вимірах (рис. 1) [7]. За даними НБУ, стійкий попит на робочу силу зберігався також протягом I кварталу 2020 р. [9, с. 18].

Проте, повертаючись до динаміки ВВП, маємо погодитися з фахівцями Інституту економіки та прогнозування в тому, що загальний невисокий рівень ВВП гальмує процес створення високопродуктивних робочих місць, які здатні посилити конкурентні позиції національної економіки та прискорити економічне зростання [3, с. 17].

Відповідно до підвищення рівня зайнятості зменшувалися кількість та частка безробітних (як буде показано далі), а також громадян, зайнятих у неформальному секторі (протягом 2019 р. частка останніх скоротилася з 21,6% до 20,9%, але залишається досить високою, а саме 3,5 млн. із 16,6 млн. зайнятих). Однак якщо обмежуватися легальними робочими місцями, то можна побачити, що кількість штатних працівників впродовж останніх років коливалася, а з IV кварталу 2018 р. сформувалася чітка тенденція до її зменшення (загальна зайнятість нараховує у 2019 р. 16,578 млн. осіб віком 15–70 років, кількість штатних працівників становить 7,35 млн.) (рис. 2) [7].

Попередній уряд необачно пообіцяв створити у 2020 р. 200 тисяч нових легальних робочих місць, а за 5 років – 1 мільйон, попри те, що світова спільнота давно перебувала в очікуванні чергового економічного спаду [13]. Натомість ще до настання кризи за 2019 р. було втрачено 289 тис. робочих місць. Можна припустити, що однією з основних причин цього було падіння промислового виробництва (у квітні 2020 р. його обсяг скоротився на 16,2% порівняно з квітнем 2019 р.).

За оцінкою НБУ, попит на робочу силу залишався високим не лише через загальне економічне зростання, але й внаслідок проблем із заповненням вакансій (особливо у державному

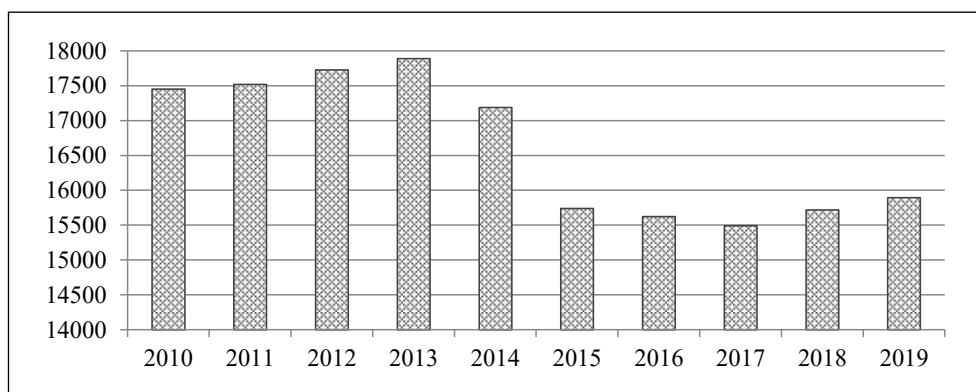

Рис. 1. Зайняте населення віком 15–70 років у середньому, тис. осіб

Джерело: Державна служба статистики

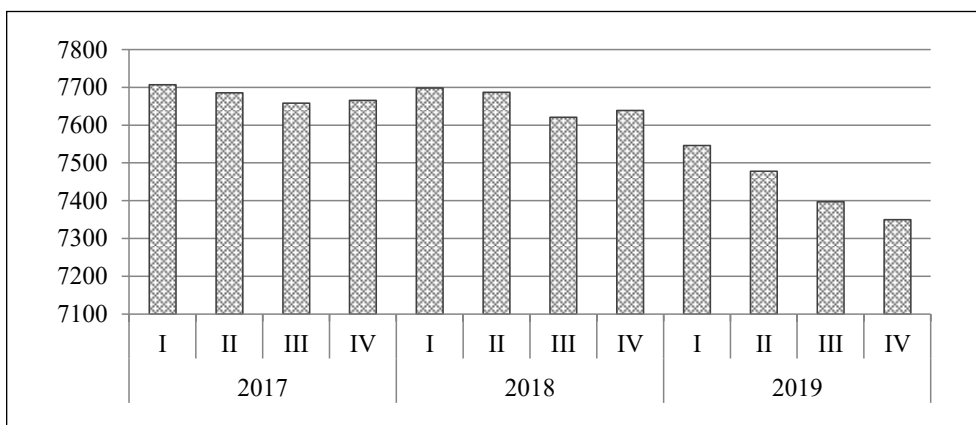

Рис. 2. Середньооблікова кількість штатних працівників по кварталах, тис. осіб

Джерело: Державна служба статистики

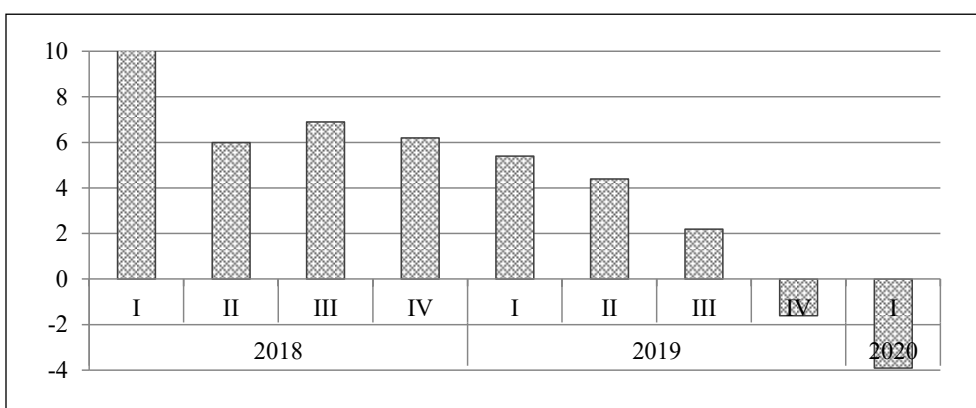

Рис. 3. Очікування респондентів щодо змін кількості працівників на їх підприємствах у наступні 12 місяців (баланс відповідей, %)

Джерело: НБУ

управлінні, освіті, медицині, транспорті та сільському господарстві) та позитивним очікуванням роботодавців. Спад у промисловості дався взнаки лише у IV кварталі 2019 р., коли очікування щодо майбутніх змін чисельності працівників помітно погіршилися й стали від’ємними (рис. 3). Однак продовжувала зростати кількість працюючих у сферах торгівлі та будівництва [10].

Пропозиція праці визначається передусім демографічними, міграційними та соціальними чинниками. Вітчизняні демографічні тенденції залишаються невтішними: чисельність населення скорочується, нині на ринок праці вперше виходять народжені у скрутні часи другої половини 1990-х рр., що посилює загальний спадний тренд. Згідно з оцінкою компанії “GRC”, найчисельнішою групою на ринку праці сьогодні є так звані мілєніали, або покоління Y, тобто пошукачі роботи віком приблизно 19–35 років (58% всіх резюме надходять саме від них) [14]. Наступною за численністю групою (35% резюме) є покоління X, тобто особи віком 36–56 років. Якщо перші відрізняються

динамічністю, активністю в питаннях працевлаштування, то другі більше цінують стабільність та постійність. Представників покоління Z, тобто народжених після 2000 р., (які тільки починають виходити на ринок праці) та «бебі-бумерів» 4% та 3% відповідно [15].

Попри негативний демографічний тренд (природне скорочення у 2019 р. склало 0,6%), пропозиція робочої сили зростала за рахунок підвищення рівня участі в робочій силі осіб передпенсійного віку (50–59 років) [10, с. 18].

Однак чим далі, тим більш відчутною в Україні стає проблема нестачі робочої сили. Згідно з базою даних “GRC”, саме на мілєніалів припадають 60% усіх резюме, в яких виказана готовність до зміни країни проживання [16]. Отже, слід взяти до уваги інший тренд цих років, а саме продовження відтоку робочої сили за кордон. Достеменно невідомо, скільки саме українців працює за межами країни. Держстат досліджує трудову міграцію раз на 5 років, останній раз відбувся у 2017 р. Міністерство соціальної політики України

у 2019 р. стверджувало, що близько 3,2 млн. українців роблять це на постійній основі, а в окремі періоди – до 7–9 млн. осіб [17]. За оцінками Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування, за кордоном працюють 3–5 млн. громадян України, лівова частка з них не повернулася додому навіть через пандемію [18].

Цілком ймовірно, що масштаби трудової міграції більші, ніж це фіксується офіційною статистикою. Хоча навіть 3–4 млн. осіб складають 10% населення, що помітно перевищує середньосвітовий показник.

Важко не погодитися з тим, що для вітчизняної економіки значно вигідніше створювати робочі місця, залишати вдома кваліфікованих фахівців, ніж отримувати від них перекази грошей з-за кордону (за даними Світового банку, Україна у 2019 р. стала лідером у Європі за надходженням приватних грошових переказів від заробітчанин, що склали 15,8 млрд. дол. [19, с. 18]). Важливо, щоби кошти, витрачені на формування людського капіталу, давали віддачу всередині країни, щоби робітники поверталися на Батьківщину, набувши досвіду та підвищивши кваліфікацію.

Також цілком природно виглядає дефіцит робочої сили певних робітничих спеціальностей як внаслідок відтоку фахівців, так і в результаті низької зацікавленості молоді та виходу на пенсію робітників старшого віку [10, с. 19].

Важливим чинником, який суттєво впливає як на попит, так і на пропозицію праці, є розвиток малого та середнього бізнесу. Чим більше в країні підприємств, які створюють робочі місця, тим більше попит на робочу силу й тим менше її пропозиція. Проте сектор малого бізнесу в Україні ще не відіграє тієї ролі, яка б дала змогу відчувати його переваги. За даними Держстату, у 2018 р. на великих, середніх та малих підприємствах було зайнято 26,4%, 46,0% і 27,5% відповідно. Можна припустити, що частка малих підприємств насправді є більшою через неврахування тіньової економіки.

Однак все одно ці показники значно менші за аналогічні дані розвинутих країн.

З урахуванням наявного попиту та пропозиції на вітчизняному ринку праці та їхньої динаміки песимістично налаштовані експерти розглядають його як ринок продавця, де попит домінує над пропозицією, і пов'язують таку тенденцію з глобальною конкуренцією за трудові ресурси [20]. Вони вважають, що в Україні конкуренція зростатиме, але не внаслідок дефіциту робочих місць, а через невдоволення здобувачів нинішнім місцем роботи та їхнім бажанням знайти кращу пропозицію.

Можна погодитися з тим, що домінування попиту над пропозицією на ринку праці справедливо для певних категорій робітників, але наявність безробіття недвозначно свідчить про інше співвідношення. Зміна його рівня протягом 2010–2019 рр. зображена на рис. 4.

Добре помітна незначна волатильність показника, яка зайвий раз свідчить про наявність суттєвого неформального сектору економіки [2, с. 59]. Якщо не брати до уваги цілком логічне зростання циклічного безробіття в період економічних криз, то вважається, що у складі безробіття переважає структурне, що спричинене невідповідністю попиту й пропозиції робочої сили певних професій, як згадувалося вище [11, с. 27].

Серйозною проблемою, типовою для більшості країн світу, є молодіжне безробіття. З рис. 5 можна зрозуміти, яку значну диференціацію за віковими групами приховує загальний показник 2019 р. у 8,2%. Незважаючи на те, що в групі віком 15–24 років домінує економічно неактивне населення (у 2018 р. – 66,3% до населення відповідного віку), вона демонструє найвищий рівень безробіття. Якщо її об'єднати з наступною за віком групою, то стане очевидним, що найчисельнішою у складі безробітних є молодь (15–29 років), серед яких чимало таких, хто не зміг працевлаштуватися, завершивши навчання та отримавши освіту.

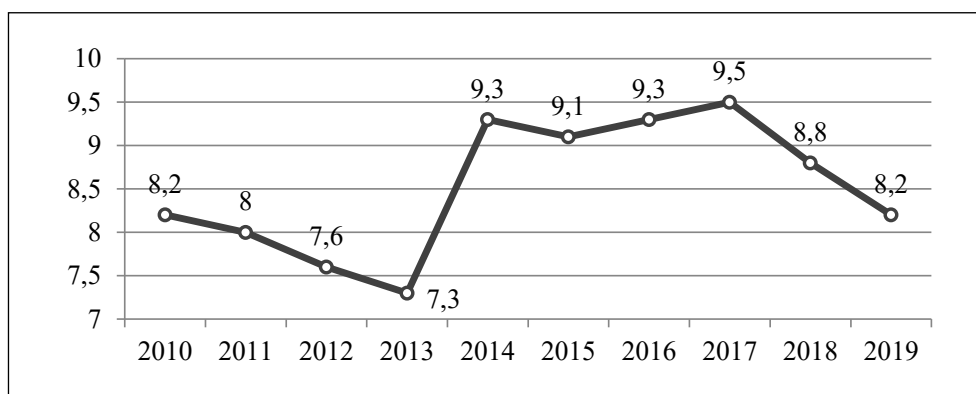

Рис. 4. Рівень безробіття людей віком 15–70 років, % (за методологією МОП)

Джерело: Державна служба статистики

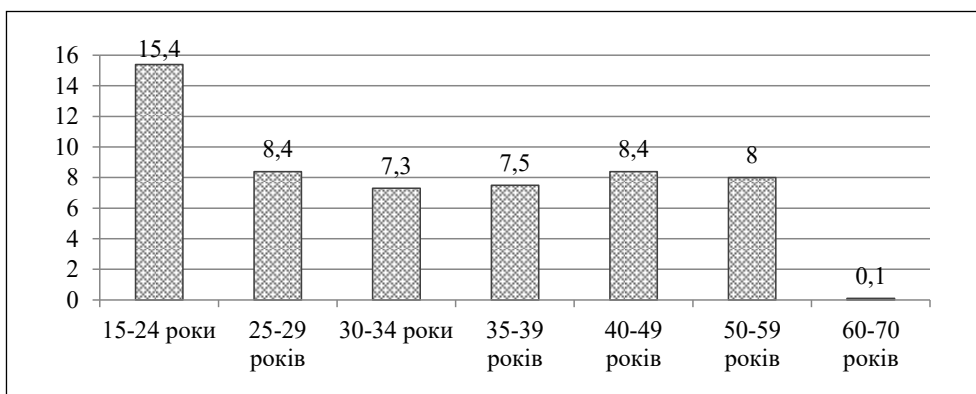

Рис. 5. Рівень безробіття у 2019 р. за віковими групами, %

Джерело: Державна служба статистики

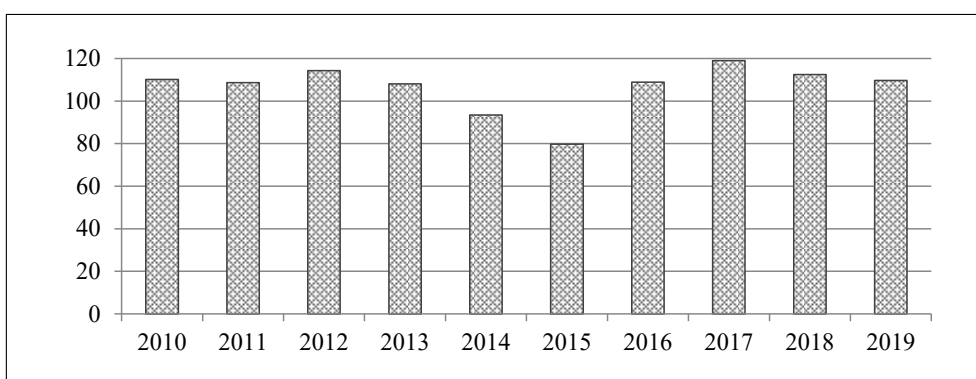

Рис. 6. Динаміка реальної зарплатної плати (% до попереднього року)

Джерело: Державна служба статистики

Українським центром соціальних реформ спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень ще у 2013 та 2015 рр. було виконано дослідження «Перехід від навчання до ринку праці». Згідно з його результатами, основними перешкодами для отримання гідної роботи молоддю під час першого виходу на ринок праці були названі «незадовільні навички пошуку роботи, відсутність трудового стажу та доволі часто завищені очікування випускників начальних закладів щодо умов найму та оплати праці» [4, с. 49]. Немає підстав стверджувати, що дія цих перешкод припинилася та не відчувається досі. Отже, актуальною задачею залишається узгодження ринків освітніх послуг та праці.

Занепокоєння викликає тривалість безробіття. Так, у 2016–2018 рр. 22–28% безробітних шукали роботу довше одного року, що обов'язково призводило до значних втрат людського капіталу. У 2019 р. цей показник був несподівано значно покращений до 13,1% [7], а тривалість пошуку роботи у середньому становить 6 місяців. Приблизно третина зайнятих, серед яких більшість молодих фахівців, хоча б недовго перебуває в стані безробітних [6].

Іншою часовою характеристикою ринку праці є плинність кадрів. Вона є досить високою в

середньому по країні порівняно з європейським рівнем. Причому найвищий рівень плинності спостерігається здебільшого в регіонах з низьким рівнем безробіття (м. Київ, Київська, Одеська області). Дослідження свідчать про те, що таким чином пошукачі робочих місць прагнуть підвищити свої шанси на краще працевлаштування [6].

Окрім років економічного спаду, реальна зарплата в Україні зростала, особливо високі темпи спостерігалися у 2017 р. у зв'язку з подвоєнням мінімальної зарплатні (рис. 6). Однак її загальний рівень залишається невисоким, що також позначається на темпах міграції. На жаль, серед інших чинників підвищення оплати праці неможливо навести найбажаніший, а саме продуктивність праці, що підтверджується економетричними дослідженнями [12, с. 23]. Проблемою залишається також значна диференціація в оплаті праці як за видами економічної діяльності, так і за регіонами й соціальними групами [2, с. 66].

Втім, реалії життя з усією очевидністю доводять, що зарплата є найменш достовірною характеристикою ринку праці. Справжню її величину приховують як ті, хто шукають роботу, так і ті, хто її надають. Останні це роблять на всіх рівнях, а

Таблиця 1

Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012–2019 рр., %

Категорія	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Оптова та роздрібна торгівля	21,6	22,1	21,9	21,4	21,6	21,8	22,3	22,9
Сільське, лісове та рибне господарство	17,2	17,5	17,1	17,5	17,6	17,7	18,0	18,2
Промисловість	16,8	16,4	16,0	15,7	15,3	15,1	14,8	14,8
Освіта	8,5	8,3	8,8	9,1	8,9	8,8	8,7	8,4
Транспорт, складське господарство	6,0	6,0	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1	6,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	6,1	6,1	6,4	6,3	6,3	6,3	6,1	5,9
Державне управління й оборона	5,2	5,0	5,3	5,9	6,0	6,1	5,7	5,3
Будівництво	4,3	4,4	4,1	3,9	4,0	4,0	4,1	4,2
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,6	2,6	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7	2,5
Інші види економічної діяльності	11,7	11,6	11,7	11,5	11,6	11,5	11,4	11,5
Разом	100	100	100	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики

саме приховують від держави заради фіскальної економії, всередині фірми – щоби замаскувати несправедливу диференціацію зарплат співробітників, від претендентів – щоби привабити найкращих фахівців [6].

Наостанок, повертаючись до зайнятості, вважаємо корисним навести її структуру за видами економічної діяльності (табл. 1).

Можна помітити, що у 2019 р. найбільша частина працюючих була зайнята у сфері торгівлі (22,9%), сільському господарстві (18,2%) та промисловості (14,8%). Така картина зберігалася протягом усього наведеного періоду. Подібний розподіл робочої сили відбиває структурні зрушення, що відбулися впродовж років трансформації національної економіки. Це передусім деіндустріалізація та примітивізація. Відверто спрощений характер має й політика зайнятості [5, с. 7]. Вже з 2011 р. у сільському господарстві (первинному секторі) працює більше осіб, ніж у промисловості (варто додати, що в структурі зайнятих у неформальному секторі сільське господарство абсолютно домінує, становлячи 42,3% [8, с. 4]). З іншого боку, зростання зайнятих у сфері послуг (торгівлі) неможливо сприймати як аргумент на користь формування постіндустріальної та соціальної економіки [1, с. 68–69]. Все це обов'язково призводить до зменшення потреби у висококваліфікованій робочій силі та принижує престиж освіти.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, огляд основних показників ринку праці за останні роки економічного зростання переконливо свідчить про те, що до кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, вітчизняний ринок підійшов нестабільним, незбалансованим із наявним структурним безробіттям, одночасним дефіцитом та надлишком робочої сили. Зафіксувати подібний стан важливо з огляду на подальше загострення ситуації.

Подальші дослідження мають стосуватися того, як ринок праці адаптується до кризи, що відбудеться із зайнятістю в цих умовах. Це актуальне й непросте питання з огляду на нерівномірність поширення кризи за видами діяльності (певні сектори навіть виграли від самоізоляції споживачів та дистанційної роботи). Нестандартність цієї кризи вимагатиме вжиття нестандартних заходів порятунку. Однак це не знімає з порядку денного нагальної потреби ліквідації застарілих дисбалансів на ринку праці. Серед інших заходів можна назвати структурну політику, розвиток малого бізнесу, узгодження освіти з потребами ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонюк В.П., Щетініна Л.В. Трансформація зайнятості за видами економічної діяльності як індикатор структурних зрушень в економіці України. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 62–70.
2. Близнюк В.В. Український ринок праці: історичні виклики та нові завдання. *Український соціум*. 2016. № 3 (58). С. 58–71.
3. Український ринок праці: імперативи та можливості змін : колективна монографія / за наук. ред. І.Л. Петрової, В.В. Близнюк. Київ, 2018. 356 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/306.pdf> (дата звернення: 20.07.2020).
4. Лібанова Е.М. та ін. Перехід на ринок праці молоді України / Міжнародне бюро праці. Програма молодіжної зайнятості. Департамент політики зайнятості. Женева : МОП, 2014. 79 с. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_302648.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
5. Маршавін Ю.М. Імператив політики зайнятості в умовах турбулентного розвитку вітчизняної економіки. *Економіка та держава*. 2018. № 7. С. 4–8. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2018/3.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
6. Цимбал О.І., Ярош О.М. Український ринок праці у дзеркалі офіційних та неофіційних джерел.

VoxUkraine. 26 травня 2020. URL: <https://voxukraine.org/uk/ukrayinskij-rinok-pratsi-u-dzherkali-ofitsijnih-ta-neofitsijnih-dzherel> (дата звернення: 24.06.2020).

7. Основні показники ринку праці у 2000–2019 роках / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.07.2020).

8. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у 2019 році / Державна служба зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infodata/nova_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2019.pdf (дата звернення: 15.07.2020).

9. Інфляційний звіт, квітень 2020 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 25.06.2020).

10. Інфляційний звіт, січень 2020 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q1.pdf?v=4 (дата звернення: 25.06.2020).

11. Інфляційний звіт, липень 2018 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2018Q3.pdf?v=4 (дата звернення: 10.07.2020).

12. Інфляційний звіт, жовтень 2019 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2019-Q4.pdf?v=4 (дата звернення: 15.07.2020).

13. Гончарук пообіцяв за 5 років створити мільйон нових робочих місць. УНІАН. 17 лютого 2020. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/10878287-goncharuk-poobicyav-za-5-rokiv-stvoriti-milyon-novih-robochih-misc.html> (дата звернення: 20.06.2020).

14. Міленіали на ринку праці України. GRC. 19 червня 2019. URL: <https://grc.ua/article/24837> (дата звернення: 20.06.2020).

15. Найгостріші виклики для роботодавців: думка HR-спільноти. GRC. 17 липня 2019. URL: <https://grc.ua/article/24975> (дата звернення: 24.06.2020).

16. Міленіали на ринку праці: хочуть працювати в ІТ та готові до переїзду за кордон. Економічна правда. 18 червня 2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/06/18/648851> (дата звернення: 20.06.2020).

17. Мінсоцполітики: понад 3 млн. українців працює за кордоном на постійній основі. Радіо Свобода. 01 серпня 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html> (дата звернення: 26.06.2020).

18. Левова частка українських заробітчан і надалі залишається за кордоном. DW.COM. 03 квітня 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/chy-rovernutsia-zarobitchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263> (дата звернення: 26.06.2020).

19. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. April 2020. Migration and Remittances Team Social Protection and Jobs. World Bank. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens.pdf> (дата звернення: 20.06.2020).

20. Горбань Ю.М. Ринок праці в Україні: хто тут головний. Укрінформ. 20 вересня 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2784512-rinok-praci-v-ukraini-hto-tut-golovnij.html> (дата звернення: 25.06.2020).

REFERENCES:

1. Antonjuk, V.P.; Shchetinina, L.V. (2017) Transformacija zajnjatosti za vydamy ekonomichnoji dijalnosti jak indyikator strukturnykh zrushenj v ekonomici Ukrajinny [Transformation of employment by types of economic activity as an indicator of structural changes in the economy of Ukraine]. *Problemy ekonomiky* [Problems of the economy], no. 4, pp. 62–70.

2. Blyznjuk, V.V. (2016) Ukrajinjskij rynek praci: istorichni vyklyky ta novi zavdannja [Ukrainian labor market: historical challenges and new tasks]. *Ukrajinjskijy socium* [Ukrainian society], no. 3 (58), pp. 58–71.

3. Petrova, I.L.; Blyznjuk, V.V. (ed.) (2018) Ukrajinjskij rynek praci: imperatyvy ta mozhlyvosti zmin [Ukrainian labor market: imperatives and possibilities of change]. Kyiv. Available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/306.pdf> (accessed: 20 July 2020).

4. Libanova, E.M.; Cymbal, O.I.; Lisogor, L.V.; Marchenko, I.M.; Iarosh, O.M. (2014) Perehid na rynek praci molodi Ukrainy [Labour market transitions of young women and men in Ukraine]. Geneva, ILO. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_302648.pdf (accessed: 10 July 2020).

5. Marshavin, Yu.M. (2018) Imperatyv polityky zajnjatosti v umovakh turbulentnogho rozvytku vitchyznianoji ekonomiky [Employment policy imperative in a turbulent development of the domestic economy]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state], vol. 7, pp. 4–8. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2018/3.pdf (accessed: 10 July 2020).

6. Cymbal, O.I.; Iarosh, O.M. (2020) Ukrainyskij rynek praci u dzerkali ofitsijnykh ta neofitsijnykh dzherel [Ukrainian labor market in the mirror of official and unofficial sources]. Available at: <https://voxukraine.org/uk/ukrayinskij-rinok-pratsi-u-dzherkali-ofitsijnih-ta-neofitsijnih-dzherel> (accessed: 24 June 2020).

7. State Statistics Service of Ukraine (2020) Osnovni pokaznyky rynku pratsi u 2000-2019 rokakh [The main indicators of the labor market in 2000–2019]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 15 July 2020).

8. State Employment Service of Ukraine (2020) Sytuatsiia na rynku pratsi ta diialnist derzhavnoi sluzhby zainiatosti u 2019 rotsi [The situation on the labor market and the activities of the state employment service in 2019]. Available at: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infodata/nova_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2019.pdf (accessed: 15 July 2020).

9. National Bank of Ukraine (2020) Infliatsiyniy zvit [Inflation Report, April 2020]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4 (accessed: 25 June 2020).

10. National Bank of Ukraine (2020) Infliatsiyniy zvit [Inflation Report, January 2020]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q1.pdf?v=4 (accessed: 25 June 2020).

11. National Bank of Ukraine (2018) Infliatsiyniy zvit [Inflation Report, July 2018]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2018Q3.pdf?v=4 (accessed: 10 July 2020).

12. National Bank of Ukraine (2019) Infliatsiyniy zvit [Inflation Report, October 2019]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2019-Q4.pdf?v=4 (accessed: 15 July 2020).

13. UNIAN (2020) Honcharuk poobitsiav za 5 rokov stvoryty milion novykh robochych mists [Goncharuk promised to create a million new jobs in 5 years]. Available at: <https://www.unian.ua/economics/other/10878287-goncharuk-poobicyav-za-5-rokiv-stvoriti-milyon-novih-robochih-misc.html> (accessed: 20 June 2020).

14. GRC (2019) Milenialy na rynku pratsi Ukrainy [Millennials on the labor market of Ukraine]. Available at: <https://grc.ua/article/24837> (accessed: 20 June 2020).

15. GRC (2019) Naihostrishi vyklyky dlia robotodavtsiv: dumka HR-spilnoty [The most pressing challenges for employers: the opinion of the HR community]. Available at: <https://grc.ua/article/24975> (accessed: 24 June 2020).

16. Ekonomichna pravda (2019) Milenialy na rynku pratsi: khochut pratsiuvaty v IT ta hotovi do pereizdu za kordon [Millennials in the labor market: want to work in IT and are ready to move abroad]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/06/18/648851> (accessed: 20 June 2020).

17. Radio Svoboda (2020) Minsotspolityky: ponad 3 mln ukrainsiv pratsiuie za kordonom na postini osnovi

[Ministry of Social Policy: more than 3 million Ukrainians work abroad on a permanent basis]. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html> (accessed: 26 June 2020).

18. DW (2020) Levova chastka ukrainskykh zarobitchan i nadali zalyshaietsia za kordonom [The lion's share of Ukrainian workers remains abroad] Available at: <https://www.dw.com/uk/chy-povernutsia-zarobitchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263> (accessed: 26 June 2020).

19. World Bank (2020) COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. April 2020. Migration and Remittances Team Social Protection and Jobs. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens.pdf> (accessed: 20 June 2020).

20. Horban, Yu.M. (2019) Rynok pratsi v Ukraini: kto tut holovnyi [The labor market in Ukraine: who is in charge here]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2784512-rinok-praci-v-ukraini-hto-tut-golovnij.html> (accessed: 25 June 2020).